

POSUDOK OPONENTA NA HABILITAČNÚ PRÁCU

Názov habilitačnej práce: Beyond „Listen and repeat“: Investigating English pronunciation instruction at the upper secondary school level in Slovakia

Odbor: Odborová didaktika –Teória jazykového a literárneho vzdelávania

Autor: Mgr. Rastislav Metruk, PhD.

Oponentka: prof. PaedDr. Silvia Pokrivčáková, PhD.

V rámci súčasnej lingvodidaktiky všeobecne a didaktiky angličtiny zvlášť patrí oblasť vyučovania výslovnosti k najmenej ustáleným. V jej rámci prebiehajú horlivé diskusie a dochádza k dynamickým posunom v zameraní, formulovaní cieľov a formovaní koncepcií a vzdelávacích stratégií.

Najzásadnejšia diskusia prebieha na úrovni stanovenia pozície vyučovania výslovnosti a definovania jeho cieľov. Na jednej strane osi stoja *non-esencialisti*, ktorí sú presvedčení, že výslovnosť je výrazne subjektívnym aspektom jazykovej komunikácie, a preto nepatrí k fundamentálnym zložkám cudzojazyčného vzdelávania. Rastislav Metruk patrí do tábora *esencialistov* (Morley, 1994; Celce-Murcia, Brinton & Goodwin, 2004; Kelly, 2000 a iní), ktorí považujú výslovnosť za esenciálnu súčasť komunikatívnej kompetencie a jej nácvik za nevyhnutnú súčasť vyučovania angličtiny: *“... pronunciation ought to be incorporated into the teaching and learning process at every level of education, and teachers need to understand that if they neglect pronunciation instruction, the overall speaking ability of their learners may be negatively affected”* (Metruk, 2020, s. 12).

Podobne zaujímavá diskusia prebieha medzi samotnými esencialistami na úrovni definovania toho, čo je cieľom vyučovania (nácviku) cudzojazyčnej výslovnosti. Podľa jednej skupiny je týmto cieľom získanie správnej, t.j. bezprízvukovej výslovnosti, ktorá sa neodlišuje od výslovnosti rodených hovorcov (*nativeness principle*). Podľa týchto autorov je možné a žiadúce, aby mal dospelý hovoriaci, ktorý sa učí cudzí jazyk, bezprízvukovú výslovnosť (Lewis, 2005, s. 370). Táto skupina autorov nadväzuje na dlhoročnú tradíciu, podľa ktorej sa bezprízvuková výslovnosť poukazovala na kvalitné vzdelanie a vyšší sociálny status hovoriaceho. Nesprávna výslovnosť (s akcentom) potom neraz viedla k negatívnemu hodnoteniu a sociálnej diskriminácii hovoriaceho (Celce-Murcia, Brinton & Goodwin, 2004; Fraser, 1999; Kelly, 2000; Kenworthy, 1987; Kráľová & Metruk, 2012; Morley, 1994; and others). Od 80-tych rokov 20. storočia sa však v lingvodidaktike začína šíriť presvedčenie (Scovel, 1988), že zameriavanie sa na bezprízvukovú výslovnosť je utópiou a dosiahnutie bezprízvukovej výslovnosti u dospelých hovoriacich nerealistickým cieľom (Derwing, 2010; Neri, Cucchiari, Strik, & Boves, 2002; Pennington, 1999). V rámci vyučovania

angličtiny situáciu komplikuje najmä fakt, že neexistuje jednotná štandardná forma angličtiny a neexistuje ani lingvistická dohoda na tom, čo je “správna anglická výslovnosť”. Chýba preto základný rámec pre vytvorenie kritérií na určenie “správnosti”. Následne rastie podpora v tábore autorov, ktorí tvrdia, že cieľom vyučovania anglickej výslovnosti by mala byť v prvom rade zrozumiteľnosť a recepcná prístupnosť prehovorov učiaceho sa (*intelligibility principle*, pozri Celce-Murcia, Brinton & Goodwin, 2004; Derwing & Munro, 2005; Kráľová & Metruk, 2012; Lewis, 2005; Morley, 1994 a i.). Predložená habilitačná práca vo forme publikovanej vedeckej monografie *Beyond „Listen and repeat“: Investigating English pronunciation instruction at the upper secondary school level in Slovakia* (Palacký University Press, Olomouc, 2020) dokazuje, že k tejto “umiernenej” vetve lingvodidaktikov patrí aj Rastislav Metruk.

Predložená habilitačná práca nadväzuje na najnovšie trendy v lingvodidaktickom výskume vyučovania výslovnosti angličtiny ako cudzieho jazyka. Do konca 20. storočia sa tento výskum sústreďoval takmer výlučne na kontrastívnu analýzu fonetických segmentov (na Slovensku práce M. Bílej a Z. Kráľovej), ktorej cieľom bolo zistiť rozdiely medzi materinským a anglickým jazykom a odhaliť oblasti, kde sa najpravdepodobnejšie vyskytnú chyby spôsobené transferom z materinského jazyka. K tejto vetve výskumu prispel aj R. Metruk prácami *Pronunciation of English Dental Fricatives by Slovak University EFL Students* (2017) a “West” or “Vest”? *Pronunciation of English Consonants [w] and [v] in the Utterances of Slovak EFL Speakers* (2018). V posledných dvoch desaťročiach už výskum vyučovania výslovnosti nevníma výslovnosť ako relatívne samostatný jazykový systém a jej vyučovanie (alebo nácvik) ako izolovaný lingvodidaktický fenomén (tento dlhodobo prevládajúci postoj bol spôsobený najmä faktom, že na rozdiel od ostatných jazykových systémov nie je dosiahnutá úroveň výslovnosti priamo ovplyvňovaná úrovňou celkovej komunikačnej kompetencie – začiatočník môže mať výbornú výslovnosť a plynule hovoriaci pokročilý študent s výbornou slovnou zásobou a znalosťou gramatiky môže mať ťažko zrozumiteľnú výslovnosť). Súčasný výskum vyučovania výslovnosti už reflektuje aj na širšie súvislosti, ako sú psycholingvistické a vývinové osobitosti učiacich sa, interlingválne aspekty rozvoja viacjazyčnosti, ale aj postoje, motivácia, potreby a preferencie učiacich sa aj učiteľov (na Slovensku ide o práce D. Gondovej, E. Eddy, Z. Kráľovej, M. Bodoríka, H. Vančovej a i.). Na túto „novšiu“ vetvu lingvodidaktického výskumu vyučovania výslovnosti nadväzuje aj predložená habilitačná práca, ktorá sa zameriava na identifikáciu a hodnotenie viacerých aspektov praktického vyučovania anglickej výslovnosti na slovenských stredných školách.

Cieľom habilitačnej práce bolo:

- analyzovať vybrané učebnice anglického jazyka pre stredné školy z hľadiska výskytu, rozsahu, typu cvičení zameraných na rozvoj anglickej výslovnosti,
- identifikovať postoje a názory slovenských stredoškolských učiteľov angličtiny viažucich sa k vyučovaniu anglickej výslovnosti,
- identifikovať postoje a názory vysokoškolských študentov na vyučovanie anglickej výslovnosti a jej náročnosť.

V teoretickej časti práce, ktorú reprezentuje prvá kapitola vedeckej monografie, preukazuje autor veľmi dobrú orientáciu v problematike. Autor postupuje systematicky od definovania základného materiálneho rámca vyučovania anglickej výslovnosti (obsah, ciele, modely vyučovania, typy aktivít) cez charakteristiky definujúce širší psycholingvistický a lingvodidaktický kontext problematiky (vek učiaceho sa, motivácia, medzijazykové aspekty a i.) k prehľadu existujúcich výskumných zistení, pričom sa rovnomerne sústreďuje na zahraničný aj domáci slovenský kontext výskumu. Autor k prevzatým tvrdeniam a dátam pristupuje kriticky, korektne ich komentuje a implicitne prezentuje svoju pozíciu v diskusii o cieľoch a spôsoboch vyučovania anglickej výslovnosti, ktorú sme v predošlej časti posudku označili ako „umiernený esencialista“. Výber materiálu je systematický, sústreďuje sa na definované ciele a nezaťažuje čitateľa nefunkčnými digresiami. Štruktúra teoretickej časti je predvídateľná a kapitoly na seba logicky nadväzujú. Výsledkom je zrozumiteľný a recepčne ľahko dostupný text. Moja jediná výhrada smeruje k spôsobu pomenovania kapitol 6 (Questionnaire) a 7 (Interview). Pomenovanie kapitoly podľa použitej metódy a nie obsahového zamerania sa mi zdá nenáležité.

V záujme splnenia svojich výskumných cieľov autor adekvátne zvolil kombináciu troch výskumných metód: obsahovej analýzy učebníc, dotazníkového opytovania sa stredoškolských učiteľov angličtiny a interview so študentmi učiteľstva angličtiny na vysokej škole. Zvolený postup autorovi umožnil získať dostatočné dáta pre na vyvodenie relevantných záverov avšak s limitovanou výpovednou hodnotou, čo autor explicitne v texte priznáva a zdôvodňuje.

Nové dáta potvrdzujú výsledky mnohých predchádzajúcich výskumov (autor v monografii uvádza tie najzásadnejšie), ktoré poukazujú na pretrvávajúce „zanedbávanie“ vyučovania výslovnosti v skúmaných učebniciach angličtiny, ak porovnáme rozsah a záber výslovnostných cvičení s tými, ktoré sú zamerané na nácvik gramatiky a slovnej zásoby. Opytovaní učitelia považovali vyučovanie výslovnosti za dôležitú súčasť cudzojazyčného vzdelávania, pričom sa prikláňajú k vyrovnanému zameraniu na vyučovanie segmentálnych a suprasegmentálnych javov. V tejto súvislosti by mohol autor získať dáta s vyššou výpovednou hodnotou, ak by sa v dotazníku respondentov priamo spýtal na to, aké učebnice používajú a ako ich hodnotia z hľadiska vyučovania výslovnosti. Tým by získal výsledky vhodné pre priamu konfrontáciu s výsledkami predchádzajúcej obsahovej analýzy. Uvedomujúc si limity používaných učebníc (vo všeobecnosti), vysoké percento učiteľov rozširuje svoje hodiny o doplnujúce cvičenia na nácvik výslovnosti. (Tu sa ponúka možnosť ďalšieho dôležitého výskumu toho, ako skutočne učitelia výslovnosť učia, aké fonetické javy volia, aké aktivity preferujú a ako a na základe akých kritérií následne výslovnosť svojich študentov hodnotia). Dôležitosť vyučovania výslovnosti si uvedomujú aj opytovaní študenti učiteľstva angličtiny. Zvyšné časti výskumu nadväzujú na hlavnú tému monografie (vyučovanie anglickej výslovnosti na stredných školách) len voľne, pretože sú zamerané skôr na pozíciu a obsah vyučovania výslovnosti (je výslovnosť rovnako dôležitá ako gramatika a slovná zásoba? čo je ťažšie?) a autodiagnostiku študentov (aké javy Vám robia najväčšie problémy?). Autor nevyužil možnosť spýtať sa študentov na to, ako hodnotia svoju skúsenosť s vyučovaním výslovnosti na strednej škole, ako v tomto smere hodnotia stredoškolské

učebnice a či na strednej škole robili aj aktivity nad rámec učebníc. Odpovede na tieto otázky by autorovi umožnili vzájomne konfrontovať odpovede študentov a učiteľov v predchádzajúcej časti výskumu.

Pripomienky a otázky k ústnej obhajobe:

- 1) V kapitole 7 (interview) v popise metodológie uvádzate, že ste realizovali výskum prostredníctvom pološtruktúrovaných interview s kvalitatívnym prístupom k ich vyhodnoteniu. Získané odpovede však následne vyhodnocujete kvantitatívnym spôsobom. Prosím o vysvetlenie tohto postupu.
- 2) Akú funkciu má v texte príloha 9.1 Erroneous pronunciation at a segmental level?

Záverčné zhodnotenie

Predložená habilitačná práca R. Metruka *Beyond "Listen And Repeat": Investigating Pronunciation Instruction at The Upper-Secondary School Levels in Slovakia* spĺňa všetky obsahové a formálne kritériá kladené na habilitačné práce. Jej jadrom je originálny výskum a novozískané výsledky predstavujú dôležitý prínos pre rozvoj slovenskej didaktiky anglického jazyka.

Rovnako doterajšia vedecko-výskumná, projektová, pedagogická a organizačná činnosť habilitanta dokazujú, že je zrelou osobnosťou a uznávaným členom akademickej komunity. Preto navrhujem prijať predloženú habilitačnú prácu na habilitačné konanie a po jej úspešnej obhajobe **odporúčam** vymenovanie PaedDr. Rastislava Metruka, Ph.D. za docenta v odbore Odborová didaktika.

V Trnave 20. mája 2021

prof. PaedDr. Silvia Pokrivčáková, PhD.